

بررسی سطح استرس، اضطراب و افسردگی والدین کودکان مبتلا به لوسمی: گزارش کوتاه

چکیده

دریافت: ۱۳۹۵/۰۴/۱۴ ویرایش: ۱۳۹۵/۱۰/۲۶ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۰/۲۹ آنلاین: ۱۳۹۵/۱۰/۳۰

زمینه و هدف: تشخیص و درمان سرطان در کودک تنش روانی ایجاد می‌کند که اغلب اثر منفی بر سلامت والدین دارد. این مطالعه با هدف تعیین سطح استرس و اضطراب و افسردگی والدین با کودک مبتلا به لوسمی انجام شد. **روش بررسی:** پژوهش حاضر مطالعه‌ای مقطعی بر روی والدین با کودک مبتلا به لوسمی مراجعه‌کننده به کلینیک بیمارستان دکتر شیخ مشهد در سال ۹۴ بود که با روش نمونه‌گیری آسان انجام شد. گردآوری داده‌ها با پرسشنامه DASS-21 صورت گرفت. **یافته‌ها:** مطالعه بر روی ۴۸ والد انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد در مطالعه حاضر ۳۷٪ استرس، ۷۹٪ اضطراب و ۶۷٪ افسردگی داشتند. بین سطح درآمد والدین و اضطراب و بین سطح تحصیلات و افسردگی ارتباط معنادار وجود داشت، ولی بین سن و جنس با سه متغیر فوق ارتباطی یافت نشد. **نتیجه‌گیری:** این مطالعه نشان داد که سطح استرس و افسردگی به ویژه اضطراب در بین والدین کودکان مبتلا به لوسمی قابل توجه می‌باشد.

کلمات کلیدی: استرس، افسردگی، اضطراب، والدین، لوسمی.

حمید فرهنگی^۱
فاطمه محرری^۲
لیدا جراحی^۳
پریسا آرمان‌پور^{۱*}

۱- گروه کودکان، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.

۲- گروه روانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.

۳- گروه پزشکی اجتماعی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.

* نویسنده مسئول: مشهد، میدان توحید، خیابان طاهری، بیمارستان دکتر شیخ.

صندوق پستی: ۱۳۵۸-۹۱۷۳۵

تلفن: ۰۵۱-۳۷۲۶۹۰۲۱

E-mail: armanpour921@mums.ac.ir

مقدمه

تشخیص تا یک‌سال بعد اتفاق می‌افتد.^۳ افسردگی در والدین باعث اختلال در تصمیم‌گیری‌های بعدی و روند درمان و ارتباط کودک و والد می‌شود.^۴

با توجه به این که لوسمی به‌عنوان شایع‌ترین سرطان دوران کودکی شناخته می‌شود و طول مدت درمان آن دو تا سه سال به‌طول می‌انجامد و می‌تواند تمام اعضای خانواده را از جنبه‌های مختلف تحت تاثیر قرار دهد، لزوم بررسی آسیب‌های وارده به والدین به‌عنوان ستون‌های خانواده و افرادی که در تصمیم‌گیری‌های درمانی مشارکت دارند و رفتار آن‌ها به‌عنوان الگو برای کودکان بوده و صبر و بردباری آن‌ها می‌تواند بر نتیجه درمان موثر باشد را روشن می‌سازد.^۵ با توجه به موارد فوق، مطالعه حاضر با هدف بررسی سطح استرس و افسردگی و اضطراب والدین کودکان مبتلا به لوسمی انجام گردید.

سرطان یکی از دلایل اصلی مرگ و میر در جهان و دومین عامل مرگ کودکان در کشورهای جهان سوم محسوب می‌شود.^۱ درحالی‌که مطالعات زیادی در مورد سرطان، تشخیص، درمان، سیر و حتی کیفیت زندگی مبتلایان انجام شده، در مورد والدین کودکان مبتلا به لوسمی یا سایر سرطان‌ها، مطالعات محدودی وجود دارد.^۲ ماهیت تهدیدکننده حیات بودن سرطان در کودکان و درمان تهاجمی آن هر دو به‌عنوان استرس‌سورهای مهم برای والدین عمل می‌کنند. ترس و اضطراب از جمله احساسات شایع والدین کودکان بستری در بیمارستان می‌باشد که بیشتر در زمان تشخیص بیماری دیده می‌شود و با گذر زمان کمتر می‌شود. افسردگی هم بیشتر در زمان

روش بررسی

با SPSS statistical software, version 20 (IBM, Armonk, NY, USA)

بررسی گردید و سپس شاخص‌های آماری آن محاسبه و شاخص‌های توصیفی استخراج شد. در تمامی آزمون‌های تحلیلی $P < 0/05$ معنادار در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

از ۴۸ والد شرکت‌کننده در مطالعه ۳۳ نفر (۶۸/۸٪) زن و ۱۵ نفر (۳۱/۳٪) مرد بودند. از نظر تحصیلات ۱۴ نفر (۲۹/۲٪) در حد ابتدایی، ۱۷ نفر (۳۵/۴٪) سیکل و ۱۰ نفر (۲۰/۸٪) دیپلم و ۷ نفر (۱۴/۶٪) تحصیلات دانشگاهی داشتند. در این مطالعه فقط دو والد (۴/۲٪) از خدمات مشاوره‌ای استفاده کرده بودند و دیگران (۹۵/۸٪) از خدمات مشاوره‌ای بی‌بهره بودند. میانگین سنی والدین شرکت‌کننده ۳۶ سال (با انحراف معیار شش سال)، میانگین مدت بیماری کودک دو سال (با انحراف معیار یک سال) و میانگین درآمد ماهیانه ۱۴۲۷۰۸۳ تومان (با انحراف معیار ۷۳۶۵۰۶ تومان) بود. فراوانی سطح استرس و اضطراب و افسردگی جمعیت مورد مطالعه در جدول ۱ نشان داده شده است.

در این مطالعه مقطعی ۴۸ والد با کودکان مبتلا به لوسمی لنفوبلاستیک که در درمان نگهدارنده بودند و به کلینیک بیمارستان دکتر شیخ شهر مشهد در نیمه دوم سال ۱۳۹۴ مراجعه کرده بودند با روش نمونه‌گیری آسان انتخاب و پس از دریافت رضایت‌نامه آگاهانه شرکت در طرح وارد مطالعه شدند. والدین دو پرسشنامه سطح استرس و افسردگی Depression-anxiety-stress (DASS-21) و پرسشنامه‌ای حاوی اطلاعات خانوادگی مثل سن و جنس و سطح تحصیلات و رتبه فرزند را پرکردند. روایی و پایایی پرسشنامه فوق در جمعیت ایرانی اثبات شده است. نظارت بر پرکردن پرسشنامه و توضیحات لازم برای خانواده‌ها توسط پزشک اطفال با نظارت روانپزشک بود. در صورتی که نتایج آزمون نشانگر میزان اضطراب و افسردگی بالاتر از حد استاندارد بود، شرکت‌کنندگان به روانپزشک ارجاع داده شدند. پرسشنامه DASS-21 حاوی ۲۱ سوال و فرم کوتاه شده مقیاس اصلی DASS (فرم ۴۲ سوالی) می‌باشد. هر یک از خرده مقیاس‌های افسردگی، اضطراب و استرس شامل هفت سوال است که نمره نهایی هر کدام از طریق مجموع نمرات سوال‌های مربوط به آن به دست می‌آید. داده‌ها پس از گردآوری

جدول ۱: بررسی فراوانی سطح استرس و اضطراب و افسردگی در جمعیت مورد مطالعه

متغیر	طبیعی (تعداد و درصد نفرات)	خفیف (تعداد و درصد نفرات)	متوسط (تعداد و درصد نفرات)	شدید (تعداد و درصد نفرات)
سطح استرس (درصد)	۳۰ (۶۲/۵)	۱۶ (۳۳/۳)	۱ (۲/۱)	۱ (۲/۱)
سطح اضطراب (درصد)	۹ (۱۸/۸)	۹ (۱۸/۸)	۱۵ (۳۱/۳)	۱۴ (۲۹/۲)
سطح افسردگی (درصد)	۱۶ (۳۳/۳)	۱۶ (۳۳/۳)	۱۶ (۳۳/۳)	-

جدول ۲: ارتباط بین اجزای آزمون آماری پیروون با متغیرهای مورد مطالعه

متغیر	سطح استرس (P)	سطح اضطراب (P)	سطح افسردگی (P)
سن والدین	۰/۸۳	۰/۵۳	۰/۱۹
سن کودک	۰/۱۷	۰/۴۷	۰/۶۲
رتبه کودک	۰/۳۹	۰/۲۴	۰/۱۲
درآمد	۰/۱۱	۰/۰۴	۰/۰۶
مدت بیماری	۰/۳۱	۰/۵۲	۰/۶۶
سطح تحصیلات	۰/۲۷	۰/۱۵	۰/۰۱

$P < 0/05$ معنادار در نظر گرفته شد. آزمون آماری: Pearson

افسردگی داشتند که مشابه مطالعه حاضر بود.^{۱۱} در چندین مطالعه مادران در زمان تشخیص یا عود یا بهبودی سطح استرس بالاتری نسبت به پدران داشتند ولی در چندین مطالعه هم مشابه ما تفاوت جنسیتی وجود نداشت.^{۱۲}

یکی از عوامل ایجاد کننده این آسیب‌های روانی می‌تواند ناامیدی نسبت به آینده و آرزوهایی باشد که والدین برای فرزندشان دارند. دلیل دیگر ممکن است ناشی از مقایسه کودک خود با کودکان عادی باشد که بدون هیچگونه مشکل خاص به زندگی و رشد خودشان ادامه می‌دهند و به توانایی‌های جدید دست می‌یابند. وجود اختلالات روانی در مادر با افزایش مرگ و میر کودکان و افزایش بستری شدن در بیمارستان و کمبود وزن کودک و ابتلا به بیماری‌های جسمی و روانی و وخامت مسیر بیماری‌ها و همراه شدن این اختلالات با عواقب روانی-اجتماعی مرتبط است.^{۱۱}

با توجه به شیوع اضطراب و افسردگی توصیه می‌شود در کنار درمان کودکان درمان والدین هم انجام شود. چون با درمان مسایل روانی و استرس و افسردگی والدین می‌توان به نتایج بهتری هم در درمان کودکان رسید.

یافته‌های به‌دست آمده نشان داد که سطح استرس و افسردگی به ویژه اضطراب در بین والدین کودکان مبتلا به لوسمی قابل توجه می‌باشد.

سپاسگزاری: این مقاله حاصل بخشی از پایان‌نامه با عنوان "بررسی ارتباط سطح معنویت والدین کودکان مبتلا به لوسمی لنفوبلاستیک حاد بر میزان استرس و افسردگی و کیفیت زندگی والدین" در مقطع تخصصی اطفال می‌باشد که با حمایت دانشگاه علوم پزشکی مشهد اجرا شده است.

ارتباط بین سطح استرس و افسردگی و اضطراب با متغیرهای جمعیت مورد مطالعه را در جدول ۲ بیان گردید.

یافته‌ها نشان داد که بین سطح اضطراب و درآمد والدین و نیز سطح تحصیلات با سطح افسردگی ارتباط معنادار وجود داشت.

بحث

هرچند بین متغیرهای گفته شده بر سطح استرس هیچکدام ارتباط معناداری نداشت، با این وجود به نظر می‌رسد سطح درآمد بیش از دیگر عوامل بر سطح استرس موثر باشد. مطالعه‌ای که در سال ۲۰۱۴ در یزد روی سطح افسردگی مادران دارای کودکان مبتلا به لوسمی انجام شد نشان داد که ۷۰٪ افسردگی شدید و ۲۰٪ افسردگی متوسط و ۸۰٪ افسردگی خفیف یا بدون افسردگی بودند. در این مطالعه هم بین سطح تحصیلات مشابه ما و سطح درآمدی با افسردگی ارتباط معنادار وجود داشت.^۷ یکی از علل بالا بودن میزان افسردگی در این مطالعه این بود که بیشتر مادران در ابتدای تشخیص و درمان فرزندشان در مطالعه شرکت کرده بودند. در مطالعه‌ای شیوع افسردگی ۶۵٪ گزارش شده که مشابه مطالعه حاضر می‌باشد.^۸

در مطالعه یزد و مطالعه‌ای در پاکستان مشابه مطالعه حاضر بین وضعیت اشتغال و سطح درآمدی با افسردگی ارتباطی دیده نشد.^۹ Demirtepe-Saygılı و همکاران نشان دادند که ۴۷٪ مادران افسردگی و ۴۲٪ اضطراب بالایی داشتند. در این مطالعه هم سطح تحصیلات پایین و سن پایین مادر با اضطراب و افسردگی بالاتری همراه بود.^{۱۰} در دو مطالعه دیگر در مادرانی که شش ماه از ابتلای کودکان به سرطان گذشته بود ۶۸٪

References

1. Kaatsch P. Epidemiology of childhood cancer. *Cancer Treat Rev* 2010;36(4):277-85.
2. Sloper P. Predictors of distress in parents of children with cancer: a prospective study. *J Pediatr Psychol* 2000;25(2):79-91.
3. Pöder U, von Essen L. Perceptions of support among Swedish parents of children on cancer treatment: a prospective, longitudinal study. *Eur J Cancer Care (Engl)* 2009;18(4):350-7.
4. Vrijmoet-Wiersma CM, van Klink JM, Kolk AM, Koopman HM, Ball LM, Maarten Egeler R. Assessment of parental psychological stress in pediatric cancer: a review. *J Pediatr Psychol* 2008;33(7):694-706.
5. von Essen L, Sjöden PO, Mattsson E. Swedish mothers and fathers of a child diagnosed with cancer: a look at their quality of life. *Acta Oncol* 2004;43(5):474-9.
6. Nainian M. Psychometric characteristic of DASS-21 questionnaire on the Iranian students. 6th International Congress on Child and Adolescent Psychiatry. Iran: Tabriz University of Medical Sciences, 2013. [Persian]
7. Kholasehzadeh G, Shirvazdi S, Neamatzadeh H, Ahmadi N. Depression levels among mothers of children with leukemia. *Iran J Ped Hematol Oncol* 2014;4(3):109-13.

8. Iqbal A, Siddiqui KS. Depression among parents of children with acute lymphoblastic leukemia. *J Ayub Med Coll Abbottabad* 2002;14(2):6-9.
9. Erkan S, Kaplan Y. A study on the depression levels of mothers of leukemic children. *Pak J Soc Sci* 2009;6(1):42-7.
10. Demirtepe-Saygılı D, Bozo O. Correlates of depressive and anxiety symptoms among the caregivers of leukemic children. *J Clin Psychol Med Settings* 2011;18(1):46-54.
11. Benaroya-Milshtein N, Apter A, Yaniv I, Yuval O, Stern B, Bengal Y, et al. Neuroimmunological function in parents of children suffering from cancer. *J Neural Transm (Vienna)* 2014;121(3):299-306.
12. Neu M, Matthews E, King NA, Cook PF, Laudenslager ML. Anxiety, depression, stress, and cortisol levels in mothers of children undergoing maintenance therapy for childhood acute lymphoblastic leukemia. *J Pediatr Oncol Nurs* 2014;31(2):104-13.

Evaluation of stress, anxiety and depression in parents of children with leukemia: *brief report*

Hamid Farhangi M.D.¹
Fatemeh Mohareri M.D.²
Lida Jarahi M.D.³
Parisa Armanpoor M.D.^{1*}

1- Department of Pediatrics,
Mashhad University of Medical
Sciences, Mashhad, Iran.

2- Department of Psychology,
Mashhad University of Medical
Sciences, Mashhad, Iran.

3- Department of Social Medicine,
Mashhad University of Medical
Sciences, Mashhad, Iran.

Abstract

Received: 04 Jul. 2016 Revised: 15 Jan. 2017 Accepted: 18 Jan. 2017 Available online: 19 Jan. 2017

Background: Cancer diagnosis is the biggest stress for the child and his family. Diagnosis and treatment of cancer in children can cause stress, which often has a negative effect on the health of parents. Psychological reactions such as anxiety, depression, denial and loss of confidence in parents observed that because of the fear of recurrence and future of children. This study aimed to determine the level of stress and anxiety and depression in parents of children with leukemia who were in the maintenance phase of treatment.

Methods: This cross-sectional study has been conducted on 48 parents have referred to the clinic of Dr. Sheikh Hospital of Mashhad City, Iran, whom selected using easy sampling method. DASS-21 questionnaire was used for data collection. Another questionnaire containing demographic information such as age, sex, income, educational level and duration of illness was filled under supervision of the psychologist and pediatric physician. Data with SPSS software, ver. 20 (IBM, Armonk, NY, USA), descriptive statistics and Pearson correlation analysis was performed.

Results: The results showed that in this study, 37% had abnormal stress levels (33% and 2% of mild stress, moderate stress and severe stress 2%) and 79% had abnormal anxiety level (mild 19%, moderate 31% and severe 29%) and 67% had abnormal depression level (mild 33%, moderate depression 33%) tests, respectively. In our study, there was no relationship between age, sex and duration of illness with these variables.

Conclusion: According to this study, in addition to the classic treatment of patients, parent's mental performance should be paid attention.

Keywords: anxiety, depression, parents, leukemia, stress.

* Corresponding author: Doctor Sheikh
Hospital, Tohid Sq., Taheri St., Mashhad,
Iran.
P.O.Box: 91735-1358
Tel: +98- 51- 37269021
E-mail: armanpourp921@mums.ac.ir